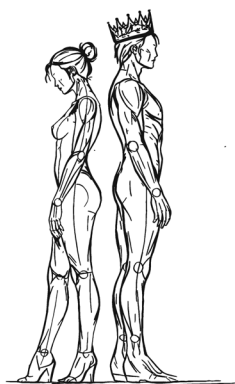

АЛЬБЕР КАМЮ

ВИГНАННЯ І ЦАРСТВО

ХАРКІВ
«ФОЛІО»

ЖІНОЧА ЗРАДА

Нікчемна на вигляд муха вже якийсь час кружляла в автобусі, хоча вікна в ньому були розчинені. Вона якось ненормально безшумно і втомлено літала взад і вперед. Жанін випустила її з уваги, потім побачила, як вона сіла на нерухому руку її чоловіка. Було холодно. Муха здригалася за кожним поривом вітру з піском, що скреготав по вікнах. Машина котилася в слабкому світлі зимового ранку, гуркотячи залізом і колесами, розхитуючись і з натугою просуваючись далі по дорозі. Жанін подивилася на чоловіка. Жмутки посивілого волосся, що низько росли на вузькому лобі, широкий ніс, покривлений рот — Марсель скидався на невдоволеного хижака. На кожній вибоїні дороги його кидало, і він штовхав її в бік. Потім він важко осідав на розставлені ноги. Очі його дивилися в одну точку і нічого не виражали. Здавалося, що живуть тільки його великі, не порослі волоссям руки, які виглядали ще коротшими під сірою фланеллю, що виднілася з рукавів сорочки й закривала його зап'ястя. Руки його так міцно стискали маленьку полотняну валізку між колінами, що наче й не відчували нерішучих рухів мухи.

Раптом ясно почулося завивання вітру, і піщана мла, що вкривала автобус, стала ще густішою. Пісок бився об вікна жменями, немовби його кидали чийсь невидимі

руки. Муха боязко ворухнула крильцем, присіла на лапках і злетіла. Автобус уповільнив хід, очевидно збираючись зупинитися. Потім вітер стих, імла трішки розійшлася, і машина збільшила швидкість. У затопленому піском навколишньому повітрі відкривалися шпарки світла. Дві чи три кволі й побілілі пальми, наче висічені з металу, прохопилися у вікно і одразу зникли.

— Що за країна! — промовив Марсель.

Автобус був повний арабів, які сиділи й наче спали, загорнувшись у свої бурнуса. Дехто вклав ноги на сидіння і теліпався більше за інших від коливань машини. Їхнє мовчання, їхній байдужий спокій гнітили Жанін; їй здавалося, що вона вже багато днів їде з цим німим ескортом. Однак автобус виїхав на світанку з кінцевої станції залізниці і вже дві години трясся в холодному ранковому повітрі по кам'янистому порожньому плато, яке принаймні спочатку простягало свої прямі лінії до червонуватих обрїїв. Але піднявся вітер і мало-помалу поглинув величезний простір. Від того моменту пасажирів вже більше нічого не бачили; вони замовкали один за одним і пливли тепер мовчки в чомусь схожому на білу ніч, утираючи час від часу губи й очі від піску, що проникав усередину машини.

«Жанін!». Вона здригнулася від оклику чоловіка. Ще раз подумала, яке це смішне ім'я для неї — такої рослої й сильної жінки. Марсель питав, де валізка зі зразками. Вона провела ногою під сидінням, наштотхнула на якийсь предмет і вирішила, що це та їхня валізка. Вона не хотіла нахилитися, щоб не відчувати, що трішки задихається. І проте в школі вона була першою з фізкультури, захекатись їй було неможливо. Чи так давно це

було? Двадцять п'ять років. Двадцять п'ять років нічого не значили, бо ще вчора, здавалося їй, вона вирішувала, що обрати для себе — вільне життя чи шлюб, ще вчора вона з тривогою думала про той час, коли, можливо, вона буде сама в своїй старості. Вона не була сама, і цей студент-правник, що ніколи не хотів її покидати, був тепер поряд із нею. Вона кінець-кінцем прийняла його, хоча він і був трішки замалий, і їй не дуже подобався його короткий скупий сміх та його чорні, надто опуклі очі. Але їй подобалася його життєва бадьорість, властива французам цієї країни. Їй подобався також його зніяковілий вигляд, коли події чи люди обманювали його сподівання. А головне — їй подобалося, що її кохають, а він затопляв її знаками догоджання. Через те, що він так часто показував їй, що для нього вона живе, вона відчувала, що справді живе. Ні, вона не була сама...

З частими гучними сигналами автобус прокладав собі шлях крізь невидимі перешкоди. В середині, однак, ніхто не ворухився. Жанін відчула раптом, що на неї дивляться, і повернула голову до сидіння з її ряду по інший бік проходу. То був не араб, і їй було дивно, що вона не помітила його, коли сідала в автобус. На ньому була форма сахарських французьких військ і коричнево-сірий кашкет над засмаглим, гострим і довгим, як у шакала, обличчям. Він не відвертав від неї досить похмурого погляду світлих очей. Вона враз зашарілася і повернулася до чоловіка, який так само дивився просто перед собою в імлу і вітер. Вона закуталася в своє пальто. Але перед очима її знову стояв французький солдат, високий і тонкий, такий тонкий у своїй підігнаній гімнастерці, що його наче виліпили з якоїсь сухої й крихкої матерії, суміші піску й

кісток. І тоді ж вона побачила худі руки і обпалені сонцем обличчя арабів, що сиділи перед нею, помітила, як їм було просторо в їхніх широких бурнусах на сидіннях, де вони з чоловіком ледве вміщалися. Вона підтягнула на себе поли пальта. І проте вона не була аж така товста, скоріше висока й огрядна, в тілі, як кажуть, і ще принадна — вона це добре відчувала під поглядом чоловіків — з її трішки дитячим обличчям, чистими світлими очима, що виділялися на її великому тілі, про яке вона знала, що воно в неї тепле й заспокійливе.

Ні, все йшло не так, як їй гадалося. Коли Марсель сказав, що хоче, аби вона поїхала з ним, вона відмовлялася. Він давно вже думав про цю поїздку, власне, одразу після війни, коли справи повернулися в нормальний стан. До війни невелика крамничка тканин, що перейшла йому від батьків, коли він кинув юридичний факультет, забезпечувала їм більш-менш пристойне життя. На узбережжі молоді роки можуть бути щасливими. Але він не надто полюбляв фізичні навантаження і дуже швидко припинив возити її на море. Вони виїздили на своїй маленькій машині з міста тільки на недільну прогулянку. Решту часу він проводив у своєму магазинчику барвистих тканин у затінку аркад їхнього наполовину туземного й наполовину європейського кварталу. Жили вони над крамницею в трьох кімнатах, оздоблених арабською драпіровкою й меблями з «Галері Барбес». Дітей у них не було. Роки минали в сутінках, що вони їх підтримували напівзачиненими віконницями. Влітку пляжі, прогулянки, навіть небо були далекі для них. Марселя не цікавило ніщо, крім його торгівлі. Вона думала, що розгадала його справжню пристрасть —

гроші, і їй це не подобалося, хоча вона й не дуже добре розуміла чому. Хай там як, а вона ж цим користувалася. Він був не скнаристий, навпаки, щедрий, особливо для неї. «Якщо зі мною щось станеться, — казав він, — ти будеш забезпечена». І дійсно, треба убезпечувати себе від нужди. Але де і як убезпечитися від усього іншого, того, що не є найпростішою потребою? Саме це вона якось неясно час від часу відчувала в собі. А тим часом вона допомагала Марселю вести його бухгалтерію та інколи замінювала його в магазині. Найважче було влітку, коли спека вбивала навіть і м'яке відчуття нудьги.

І раптом, саме в розпал літа, війна. Марсель мобілізували, потім комісували. Нестача тканин на продаж, справи завмерли, порожні й розпечені вулиці. Якщо тепер щось станеться, вона не буде в безпеці. Ось чому, щойно тканини знову з'явилися на ринку, Марсель замислив поїхати по селах нагір'їв та півдня, щоб обійтися без посередників і продавати крам напряму арабським торговцям. Він захотів, щоб і вона поїхала з ним. Вона знала, що транспорт працює погано, їй важко дихати, і вона краще б залишилася вдома. Але він уперто наполягав, і вона погодилася, бо довелося б витратити забагато енергії, щоб відмовитися. І ось тепер вони їдуть, і ніщо справді не було схоже на те, що вона собі уявляла. Вона боялася спеки, роїв мух, брудних готелів, сповнених анісовими запахами. Вона не думала про холод, про колючий вітер, про ці мало не полярні гірські рівнини, порізані смугами морени. В її уяві спливали пальми та м'який пісок. Тепер вона бачила, що пустеля зовсім не така, це лише камінь, камінь скрізь, навіть у небі, де ще панувала тільки кам'яна, хрустка й холодна пилюка, і

вона ж лежала на землі, де між камінням пробивалися вгору лише сухі травинки.

Автобус зненацька зупинився. Шофер сказав щось убік мовою, яку вона чула все своє життя, але ніколи її не розуміла. «Що сталося?» — спитав Марсель. Шофер відповів, цього разу французькою, що, мабуть, карбюратор забився піском, і Марсель знову прокляв цю країну. Шофер засміявся на весь рот і запевнив, що то дурниці, що він зараз прочистить карбюратор, і вони поїдуть далі. Він відкрив дверцята, і холодний вітер увірвався в автобус, всіваючи їм обличчя тисячами піщинок. Всі араби сховали носи у свої бурнуси і зіщулилися. «Зачини двері!» — заволав Марсель. Шофер зі сміхом повернувся до виходу, не поспішаючи дістав якісь інструменти з-під приладової дошки, потім, зовсім маленький в імлі, знову зник, не зачинивши дверцята. Марсель зітхав. «Можеш бути певна, що він двигуна ніколи й не бачив у житті». — «Облиш!» — сказала Жанін. Раптом вона здригнулася. На насипу, зовсім близько від автобуса, стояли нерухомі закутані фігури. Під капшуком бурнусу та за щільними покривами видно було тільки їхні очі. Мовчазні, прибулі невідомо звідки, вони дивилися на пасажирів. «Пастухи», — мовив Марсель.

Всередині автобуса стояла абсолютна тиша. Всі пасажири сиділи, похиливши голову, слухали голос вітру, що вільно літав над цими нескінченними рівнинами. Жанін раптом вразила майже цілковита відсутність багажу. На кінцевій залізничній станції шофер підняв їхню валізу й кілька тюків на дах. У багажних сітках всередині було видно лише сучкуваті ціпки та пласкі кошики. Всі ці люди з півдня вочевидь їхали з пустими руками.

ЗМІСТ

Жіноча зрада	5
Відступник, або Сум'яття духу	27
Німота	47
Гість	63
Йона, або Художник за роботою	81
Обітний камінь	117